Валерій Мазурик

ВАЛЕНТИНА ВОЛОШИНА — ВИДАТНИЙ ПЕДАГОГ І ПАТРІОТ

Анотація. *Стаття присвячена Валентині Волошиній, кандидатці педагогічних наук, професорці, декану факультету підготовки вчителів початкових класів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (1981-2003 рр.) Висвітлюється її науковий шлях.*

Ключові слова: *Валентина Волошина, декан, науковець, факультет підготовки вчителів початкових класів, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*

Valerii Mazuryk

VALENTYNA VOLOSHYNA — AN OUTSTANDING EDUCATOR AND PATRIOT

Abstract. *This article focuses on Valentyna Voloshyna—a Candidate of Pedagogical Sciences, professor, and Dean of the Faculty of Primary School Teacher Training at the Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University (1981 – 2003). It outlines her academic and scholarly career.*

Keywords: *Valentyna Voloshyna, Dean, scholar, Faculty of Primary School Teacher Training, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University*

Цього року виповнилося б 86 років від дня народження відомого науковця, декана факультету підготовки вчителів початкових класів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (1981–2003 рр.) Валентини Яківни Волошиної.

Валентина Яківна – знана в Україні науковиця, дослідниця історії розвитку педагогічних течій в Україні та за кордоном. Вона вивчала українську педагогічну думку в період, коли цією проблематикою опікувалися лише одиниці.

Життєвому й творчому шляху науковиці присвячено низку публікацій. Зокрема, про неї писали доктор педагогічних наук, професор Н. І. Лазаренко, кандидат історичних наук С. Л. Калитко, доктор педагогічних наук, професор Г. С. Тарасенко. Багатий масив матеріалів про професорку зберігається у фондах Державного архіву Вінницької області.

Валентина Яківна Волошина народилася 5 травня 1940 р. в с. Степанівка Вінницької області. У 1947–1955 рр. навчалася в місцевій сільській школі. У 1955 р. вступила до Немирівського педагогічного училища, після закінчення якого працювала вчителем початкових класів у Жабелівській початковій, а згодом — у Степанівській середній школі [1, с. 4].

У 1961 р. вступила на факультет підготовки вчителів початкових класів Вінницького державного педагогічного інституту, який успішно закінчила у 1965 р., була старостою групи. З вересня 1965 р. розпочала педагогічну діяльність на посаді асистентки кафедри педагогіки.

У 1970–1973 рр. навчалася в аспірантурі Науково-дослідного інституту педагогіки (НДІП, м. Київ), після чого працювала молодшою науковою співробітницею цієї установи. У цей період підготувала кандидатську дисертацію на тему «Проблеми теорії та методики початкового навчання в

педагогічній спадщині Т. Г. Лубенця» (науковий керівник — О. Г. Дзеверін), яку успішно захистила у 1974 р.

Окрім спадщини Т. Лубенця, Валентина Яківна висвітлювала освітньо-педагогічну діяльність С. Русової, Г. Сковороди, І. Огієнка, К. Ушинського та інших діячів у наукових статтях й енциклопедичних виданнях України. Особливе місце в її дослідницькому доробку посідала творчість В. Сухомлинського. Вчена була активним членом Української асоціації імені В. Сухомлинського. У 1978 р. В. Волошина запропонувала внести до навчальної програми з історії педагогіки вивчення педагогічної спадщини В. Сухомлинського [2, арк. 84].

З жовтня 1974 р. В. Я. Волошину було призначено викладачкою кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного інституту, а із серпня 1976 р. — старшою викладаччкою та виконувачкою обов'язків завідувача цієї ж кафедри. У серпні 1976 р. вона організувала та провела в Ямпільському районі захід «Актуальні проблеми виховання молодших школярів» [3, арк. 16]. Водночас у складі дослідної групи Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП) працювала над науковою темою «Проблеми дидактики початкового навчання в історії радянської педагогіки» [4, арк. 51]. У цей час дослідниця активно залучала студентство до наукової роботи в гуртках кафедри з вивчення актуальних проблем шкільної та історичної педагогіки [3, арк. 16].

З 1 лютого по 31 березня 1978 р. у зв'язку зі стажуванням В. Я. Волошиної обов'язки завідувача кафедри тимчасово виконував М. М. Поспєлов, а пізніше того ж року — М. М. Милькаманович. У 1979 р. спільно з вчителькою середньої школи № 5 Р. І. Загоруй вона досліджувала тему «Активізація пізнавальної діяльності учнів молодших класів на уроках математики» [2, арк. 104].

З січня 1980 р. В. Я. Волошина обіймала посаду доцентки кафедри педагогіки і методики початкового навчання Вінницького державного педагогічного інституту. У грудні 1981 р. очолила факультет підготовки вчителів початкових класів та Вчену раду факультету. У своїй адміністративній діяльності орієнтувалася на досвід своєї наставниці — професорки А. Б. Щербо. За період керівництва Валентини Яківни суттєво зросла кількість студентів, втричі збільшився викладацький склад факультету, а талановиті випускники здобули можливість продовжувати навчання в аспірантурі. Паралельно вона на високому науково-методичному рівні викладала курси «Історія педагогіки» та «Актуальні проблеми зарубіжної школи».

У 1983–1984 н. р. декан організувала масштабну роботу з оснащення кафедри педагогіки та методики початкового навчання новими навчально-методичними матеріалами [5, арк. 2]. У квітні 1985 р. взяла участь у підготовці й проведенні студентської наукової конференції [6, арк. 7]. За вагомий внесок у підготовку педагогічних кадрів і сумлінну творчу працю у 1986 р. нагороджена знаком «Відмінник народної освіти».

З 1995 р. науковиця однією з перших запровадила у навчальний процес модульно-рейтингову систему оцінювання знань. У 1996 р. розробила авторську програму з історії педагогіки [7, арк. 100]. На початку 1998 р. під час Днів науки виступила з доповіддю «Проблеми навчання і виховання молодших

школярів у педагогічній спадщині початку ХХ ст.» [8, арк. 95]. Того ж року ініціювала створення бібліотек методичної літератури при кабінетах, оформлення кабінетів методики образотворчого мистецтва та природознавства, проведення предметних тижнів і виставок наочних посібників [9, арк. 2].

Під час стажування в Київському державному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова вивчала досвід запровадження ступеневої підготовки фахівців, а також опрацьовувала нові літературні джерела з питань зарубіжної шкільної освіти [9, арк. 33]. У 1998 р. підготувала авторську програму «Історія початкової освіти» [8, арк. 86] та працювала над методичним посібником «Актуальні проблеми зарубіжної школи» [8, арк. 91]. У 1999 р. пройшла стажування при Інституті педагогіки Академії педагогічних наук (АПН) України [10, арк. 118].

У 2000 р. підготувала до друку програму спецкурсу «Актуальні проблеми зарубіжної школи та педагогіки» [11, арк. 105] і керувала студентською науковою проблемною групою «Проблеми родинного виховання в історії вітчизняної педагогіки» [11, арк. 114]. У 2001 р. опублікувала у фаховому виданні «Наука і освіта» (м. Одеса) статтю «Дидактична сутність поняття "Індивідуалізація" в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського» [12, арк. 133].

У 2002 р. професорка видала методичні рекомендації «Актуальні проблеми зарубіжної школи і педагогіки» [13, арк. 138]. Вона є автором низки посібників і праць, серед яких: «Гра та іграшка у вихованні першокласників (методичні поради)» (1975 р.), «Ідейно-політичне виховання школярів» (1978 р.), «Вчитель і суспільство в педагогічній спадщині Я. А. Каменського» (1992 р.), «Сучасники Я. А. Каменського на Україні» (1992 р.), «Шляхи активізації пізна-вальної діяльності в процесі засвоєння курсу історії педагогіки» (1992 р.), «Ідея природовідповідності виховання у структурі науково-педагогічної концепції О. В. Духновича» (1992 р.), «Проблеми дидактичного забезпечення гуманітарних дисциплін в умовах комп'ютеризації навчання» (1993 р.), «Теоретичні аспекти педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського» (1993 р.), «Освітня діяльність М. С. Грушевського» (1993 р.), «Педагогічна думка на Україні в епоху Відродження» (1993 р.), «Т. Г. Лубенець у боротьбі за навчання дітей українською мовою» (1993 р.), «Утвердження української мови у початковому навчанні на зламі XIX–XX ст.» (1994 р.), «Проблеми фізичного виховання у вітчизняній історико-педагогічній думці» (1994 р.), «Історія педагогіки. Програма» (1995 р.), «Історія педагогіки» (1997 р.), «Педагогіка з окремими методиками. Програма» (1999 р.), «Курсові роботи з педагогіки» (1999 р.) [10, арк. 145–147].

Протягом багаторічної науково-педагогічної діяльності В. Я. Волошина виступала з доповідями на численних міжнародних, всеукраїнських та обласних науково-практичних конференціях у Вінниці, Києві, Дрогобичі, Львові, Полтаві, Умані [8; 10; 11; 13].

Науковиця є автором чотирьох монографічних досліджень: «К. Д. Ушинський і Т. Г. Лубенець» (1974 р.), розділу «Тарас Григорьевич Шевченко» у збірнику «Антология педагогической мысли Украинской ССР» (1988 р.), «Освіта і педагогічна думка на Україні у період розкладу і кризи

феодально-кріпосницької системи та розвитку капіталізму (XIX сторіччя)» (1991 р.) та «Педагогічна і освітня діяльність Т. Г. Лубенця» (1999 р.) [10, арк. 145].

Окрім наукової та адміністративної діяльності, Валентина Яківна брала активну участь у художній самодіяльності, виступаючи у складі викладацького вокального тріо (разом із К. Л. Дабіжою та М. В. Ваць) [1, с. 6].

У 2000 р. В. Я. Волошиній присвоєно вчене звання професора кафедри педагогіки і методики початкового навчання Вінницького державного педагогічного університету (на той час її доробок налічував 55 наукових праць). У 2002 р. вона була удостоєна звання «Заслужений працівник Вінницького державного педагогічного університету».

10 грудня 2003 р. Валентина Яківна Волошина пішла з життя. У 2004 р. їй посмертно присвоєно звання «Почесний працівник Вінницького державного педагогічного університету». На вшанування пам'яті видатного педагога й організатора освіти у 2019 р. факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв ВДПУ було присвоєно ім'я Валентини Волошиної.

Світла пам'ять про В. Я. Волошину — патріотку України, видатну науковицю, скромну та чуйну людину — навжди залишається в серцях її колег, учнів і послідовників.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Лазаренко Н. І.; Тарасенко Н. С. Життя, як пісня. Світлій пам'яті Валентини Яківни Волошиної // Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського. Інститут педагогіки, психології і мистецтв. Кафедра дошкільної та початкової освіти. - Вінниця: Ландо, 2013.
2. Р-5050; оп. 1; спр. 2051
3. Р-5050; оп. 1; спр. 2053
4. Р-5050; оп. 1; спр. 2573
5. Р-5050; оп. 1; спр. 3242
6. Р-5050; оп. 1; спр. 3373
7. Р-5050; оп. 1; спр. 4113
8. Р-5050; оп. 1; спр. 4384
9. Р-5050; оп. 1; спр. 4389
10. Р-5050; оп. 1; спр. 4535
11. Р-5050; оп. 1; спр. 4605
12. Р-5050; оп. 1; спр. 4674
13. Р-5050; оп. 1; спр. 4738

Ілля Пігович

ВІННИЦЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ІНСТИТУТ У ПЕРІОД СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ 1988–1991 РР.: РЕКТОРСТВО ВАСИЛЯ МОРОЗА

Анотація. *У статті на основі архівних матеріалів та історіографічних джерел досліджено ключові напрями діяльності Вінницького медичного інституту ім. М. І. Пирогова наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років. Висвітлено історичне значення перших демократичних виборів керівника вишу та початок ректорського періоду Василя Мороза в умовах перебудовчої лібералізації. Проаналізовано процес впровадження української мови в навчальний процес і діловодство, департизацію та деідеологізацію*

вищої медичної школи, а також організаційно-господарські заходи ректорату щодо збереження інфраструктури інституту напередодні проголошення незалежності України.

Ключові слова: *Вінницький медичний інститут, Василь Мороз, українізація, департизація, перебудова.*

Illia Pihovych

VINNYTSIA MEDICAL INSTITUTE IN THE PERIOD OF SOCIO-POLITICAL TRANSFORMATIONS OF 1988–1991: RECTORSHIP OF VASYL MOROZ

Abstract. *Based on archival materials and historiographical sources, the article examines the key areas of activity of the Vinnytsia Medical Institute named after M. I. Pirogov in the late 1980s and early 1990s. The historical significance of the first democratic elections of the institute's head and the beginning of the rectoral period of Vasyl Moroz in the context of Perestroika liberalisation are highlighted. The implementation of the Ukrainian language in teaching and administration, the departisation and de-ideologisation of higher medical education, as well as the organisational and economic measures of the rectorate to maintain institutional infrastructure on the eve of Ukraine's independence are analysed.*

Keywords: *Vinnytsia Medical Institute, Vasyl Moroz, Ukrainianisation, departisation, Perestroika.*

Трудова та науково-педагогічна діяльність Василя Максимовича Мороза була тісно пов'язана з Вінницьким медичним інститутом (ВМІ) імені М. І. Пирогова, випускником якого він був. У закладі він пройшов шлях від асистента й доцента до декана педіатричного факультету та проректора з навчально-виховної роботи у 1986–1988 рр. [2, с. 42]. Важливою віхою в історії подільської вищої медичної школи став 1988 рік, коли в умовах поглиблення перебудовчих процесів та лібералізації радянського суспільно-політичного життя відбулися перші альтернативні вибори керівника інституту. Обрання В. М. Мороза на посаду ректора засвідчило початок поступового відходу від командно-адміністративної номенклатурної моделі до колегіальних засад управління, що відповідало новим суспільним запитам викладацького та студентського колективів [2, с. 45]. Ця подія започаткувала новий етап в інституційній історії закладу, орієнтований на розширення засад академічного самоврядування та модернізацію освітнього процесу.

З набуттям чинності Законом «Про мови в Українській РСР» [6, с. 34] та відповідного наказу Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) УРСР [4, арк. 75] в інституті розпочалася цілеспрямована робота з переходу на українську мову викладання. Для координації цього процесу ректоратом під керівництвом В. М. Мороза було створено спеціальну комісію, яка розробила комплексний план заходів [4, арк. 77]. З 1990/91 навчального року викладання державною мовою було організовано на підготовчому відділенні та на одному з потоків студентів-першокурсників, а також запроваджено години для вивчення української мови в сітці занять [1, арк. 14–15]. Водночас цей процес супроводжувався відчутними труднощами, передусім недостатнім рівнем забезпечення бібліотечного фонду підручниками та методичною літературою українською